

У цілому, взаємозв'язок релігії і моралі у ХХІ столітті може бути описаний як в міру динамічний і еволюційний, залежний від культурних, історичних та соціальних змін, а також від індивідуальних переконань та віровчень.

Список використаних джерел та літератури:

1. Колодний А. (2000). Академічне релігієзнавство. К.: Світ знань. 862 с.
2. Ортинський, Іван. "Секуляризація, секуляризм, безбожність: богословське бачення проблеми." *Українське релігієзнавство* 68 (2013): 68-82.
3. Загребельний, І. В. "Секуляризм, десекуляризація, постсекулярність: до проблеми релігійної характеристики сьогодення." *Філософські обрії* 30 (2013): 150-157.
4. Яремчук С. (2017). Релігійний плюралізм у сучасному соціологічному теоретизуванні // *Науково-теоретичний альманах Грані* 20.9, С. 38-45.

ДРОТЯНКО Любов,

*доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного
авіаційного університету, м. Київ*

ОСОБИСТІСНЕ БУТТЯ ЛЮДИНИ В КОМУНІКАТИВНИХ ПРОЦЕСАХ

Неповторність людського буття впродовж багатьох віків існування філософії постає як проблема, адже, незважаючи на те, що людина є суспільною істотою і формується як особистість у процесі соціалізації, її сутність характеризується унікальністю. Вона визначається як неповторними природними якостями кожного індивіда, так і особистісним вибором людиною власного життєвого шляху. Соціалізація людини проходить у величезній кількості взаємодій з іншими людьми в різних сферах життя і різних життєвих обставинах. В одних ситуаціях особистість більшою мірою

залежить від соціуму, а в інших - має значний простір вибору для самореалізації, для задоволення власних потреб та інтересів. Проте в будь-якому випадку вона перебуває в системі соціальних комунікацій.

Звісно, сутнісні сили людини розвиваються і реалізуються у відносинах із собі подібними, в системі соціальних комунікацій, але вони залежать і від біологічних та психічних характеристик людини. Соціальне буття створює умови для розвитку й реалізації природних задатків, надає можливості вступати у різноманітні матеріальні і духовні стосунки з іншими людьми, обирати самостійно за своїми бажаннями й уподобаннями коло спілкування. Утворюється складна система соціальних взаємодій та взаємовпливів, в якій відбувається становлення особистості. Найважливішу роль у цьому процесі відіграє активність самої людини. Але не будь-яка активність сприяє самостановленню особистості, а саме «інтенціональна активність» (Ж.-П. Сартр), оскільки саме в ній криється здатність до передбачення наслідків усвідомлених дій людини. У роботі «Буття і ніщо» Ж.-П. Сартр розкриває сутність людини як особистості, а не просто індивіда, через категорію свободи, вважаючи, що свобода є підставою для інтенціональної активності. Для нього свобода і є людським буттям, вона є буттям людської свідомості, а свідомість постає у вигляді свідомості свободи. І отже, свобода у мислителя є пошуками людиною самої себе.

Формування і трансформації людських якостей здійснюється під впливом соціальних комунікацій людини, які відбуваються впродовж її життя в різноманітних сферах буття соціуму – виробничій, освітній, політичній, естетичній тощо. Комунікація охоплює весь універсум людського буття, а все інше слугує лише умовою можливості комунікації. В умовах інформатизації всіх сфер буття суспільства особливого значення набуває комунікація за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Їхнє використання суттєво змінює характер, способи і мову комунікації, а також дозволяє значною мірою впливати на психіку людини, що

викликає зміни у сприйнятті та розумінні людиною процесів, що відбуваються в суспільстві.

Як слушно зазначав С. Б. Кримський, «у сучасності з формуванням електронної цивілізації щільність соціальних зв'язків та масових комунікацій зростає настільки, що у людей виникає можливість... особистої репрезентації собою цілої культури, епохи, нації...» [1, с.40]. А через Інтернет-мережі здійснюється можливість одночасної комунікації «багатьох із багатьма». За таких умов зростає й взаємовплив людей, які належать до різних культур, етносів і націй, професійних спільнот, мають різні потреби й інтереси, цілі та наміри тощо.

Віртуальний простір, створений за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, насправді є прихованим, ситуативним і спонтанним. Зануреність у віртуальний простір, у мережеве існування приводить до стирання біологічних ритмів аж до нерозрізнення користувачами Інтернету дня і ночі, навіть змін пір року. Тон життя Віртуальної Людини визначають різноманітні рейтинги, стрічки активності, кількість відвідувань чатів, блогів, платформ тощо. Як правило, віртуальна комунікація здійснюється на принципі анонімності її учасників, які позначають себе тільки знаком, ніком тощо. Це нагадує карнавал, на якому люди ховають за масками своє справжнє обличчя, що дозволяє їм залишатися анонімами.

Особистість інформаційної епохи мимоволі перетворюється на Віртуальну Людину, яка нагадує собою інопланетянина, оскільки її нові характеристики є ще недостатньо вивченими як природничими, так і соціально-гуманітарними науками. Віртуальна Людина в нинішню епоху існує в надзвичайно широкій системі мас-медіа, які не тільки конструюють нову техно-соціальну реальність, а й викривляють існуючу реальність, що спричиняє трансформації людської природи, її базових характеристик. Уже майже три десятиліття вчені з різних галузей науки і філософи б'ють на сполох щодо негативного впливу сучасних соціальних комунікацій, особливо в Інтернет-просторі та в інших новітніх соціальних

комунікаціях, породжених мас-медіа, на моральні якості людей, зниження рівня їхньої загальної культури, спрощення мови спілкування тощо. Вчені, особливо в галузі соціальної психології, вважають, що у такий спосіб Віртуальна Людина наділена «недоактуалізованою ідентичністю», тобто такою, що позбавлена будь-яких базових елементів повноцінної ідентичності людини.

Як відомо, М. Кастельс у роботі «Інтернет-галактика – Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства» зосередив увагу на соціальних комунікаціях, перш за все, в соціальних Інтернет-мережах. На його думку, такі соціальні мережі здійснюють позитивний вплив на людське буття. Він пише, що різні люди користуються мережею Інтернет, виходячи кожен зі своїх інтересів. У такий спосіб Інтернет сприяє утворенню нових зв'язків між користувачами, пов'язує, особливо старших людей, із метою інструментального обміну інформацією та емоційної й особистої підтримки.

Та найважливішу роль Інтернету він убачає «у формуванні соціальних стосунків – це його внесок у нову модель комунікабельності, побудовану на індивідуалізмі... Все більше і більше людей організовуються не просто у соціальні мережі, а в соціальні мережі з комп'ютерним спілкуванням. Отже, не сам Інтернет створює модель мережевого індивідуалізму, але розвиток Інтернету забезпечує відповідну матеріальну опору для поширення мережевого індивідуалізму як домінуючої форми комунікабельності» [2, с.130]. Отже, на відміну від попередньої історичної епохи, інформаційне суспільство ізолює людей один від одного. Проте, продовжує далі дослідник, мережевий індивідуалізм є соціальною моделлю не купки ізольованих індивідуумів. Скоріше, індивідууми будують свої мережі, он-лайн та оф-лайн, на основі власних інтересів, цінностей, спорідненості та проєктів.

Комунікація в соціальних мережах накладає відбиток на індивідуальне буття людей, адже учасники комунікації, як зазначалося вище, вступають у неї кожен зі своїми інтересами та метою, своєю ідентичністю, рівнем та фахом освіти тощо. З часом у

людей під впливом спілкування, обміну інформацією змінюються інтереси, ставлення до подій, людей та їхньої поведінки. У соціальних комп'ютерних мережах енергія циркулює цілими потоками інформації, товарів, послуг, бажань, нерідко й «сміття», грошей і т. п. Усі ці потоки є взаємно конвертованими, жоден із них не може охопити весь спектр потоків, але, у той чи інший спосіб, впливає на індивідуальне буття користувачів мереж. Отже, соціальне буття людей у процесі соціальних комунікацій трансформує й їхнє індивідуальне буття, яке, проте завжди залишається унікальним, адже неповторними є психічна організація людей, їхні природні задатки та інтереси щодо самореалізації цих задатків.

Що може сприяти самозбереженню людиною свого власного Я в цьому нескінченно різнобарвному світі соціальних комунікацій із величезною кількістю небезпек та пасток, які чатують на людські душі? Звісно, сама людина повинна бути готовою до різноманітних зустрічей у соціальних мережах різного гатунку. Найважливішим засобом у цьому є ґрунтовна сучасна освіта, яку можна отримати в школах, ліцєях, гімназіях, а далі – в коледжах та університетах. Саме в освітніх закладах формуються навички критичного мислення, володіння яким не дозволяє недобросовісним власникам медійних платформ, чатів, блогів тощо маніпулювати свідомістю учасників соціальних комунікацій. Самозбереження унікальності людського буття забезпечується й наявністю у людини духовності, яку С. Б. Кримський визначав як «здатність бути вірним самому собі, зберігати самототожність у кон'юнктурних ситуаціях, що постійно змінюються. Подібне можливе за наявності у особистості внутрішнього світу, внутрішньої автономності. Внутрішнє самостояння і виявляється можливим завдяки духовності, яка перекладає універсум зовнішнього буття у внутрішній всесвіт особи на етичній основі» [3, с.6].

Багато що у збереженні власної самості, власного Я повинна робити сама особистість у процесі навчання, професійної діяльності, проведення дозвілля, адже це вона обирає шляхи

реалізації свої унікальних природних задатків, задоволення потреб у відповідних знаннях. Із цією метою вона повинна сама вміти обирати відповідні мережі в системі соціальних комунікацій, відповідні кола співрозмовників, колег, друзів тощо. А готувати до осмисленого вибору своєї комунікації має, звісно, система державної освіти, оскільки саме в освітніх закладах формуються навички критичного мислення, володіння яким не дозволяє недобросовісним власникам медійних платформ, чатів, блогів тощо маніпулювати свідомістю учасників соціальних комунікацій.

Самозбереження унікальності людського буття забезпечується й наявністю у людини духовності, яка також закладається, починаючи з дитинства, в процесі набуття знань, засвоєння суспільних цінностей, формування особистісних моральних якостей. Проблема вибудовування і самозбереження власного Я-буття постає у сучасному соціумі в системі соціальних комунікацій як наріжна для всього українського (і не лише) суспільства.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. К.: Вид-во ПАРАПАН, 2003. 240 с.
2. М. Кастельс. Інтернет-галактика – Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. К.: Вид-во ВАКЛЕР, 2007. 304 с.
3. Кримський С. Б. Заклики духовності ХХІ століття. Шляхи та перехрестя сучасної цивілізації (Людина - Культура - Постісторія). Зб. наук. праць. Філософські діалоги. К., 2009. С.3-41.

ЄРМАКОВ В'ячеслав,

кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії та методики її навчання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

СУЧАСНА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасна міжкультурна комунікація виступає досить широкий і багатоаспектний науковий напрямок, який передбачає також